

Osrednje območne knjižnice

RAZVOJ INFORMACIJSKIH IN KOMUNIKACIJSKIH TEHNOLOGIJ V KNJIŽNIČNEM OKOLJU: ANALIZA STANJA IN RAZVOJNIH POTREB

CELJE, 2026

Razvoj informacijskih in komunikacijskih tehnologij v knjižničnem okolju: analiza stanja in razvojnih potreb

Avtorice besedila: Polonca Kavčič, Goriška knjižnica Franceta Bevka, Lea Očko in dr. Andreja Videc, Osrednja knjižnica Celje

Publikacija je brezplačna.

Celje, januar 2026

To delo je na voljo pod pogoji slovenske licence Creative Commons (priznanje avtorstva, nekomercialno, brez predelav).

Uporabnikom je dovoljeno reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem in javna priobčitev izvirnega avtorskega dela, vendar samo v nekomercialne namene, pod pogojem, da navedejo avtorja izvirnega dela in da dela ne spreminjajo.

KAZALO

POVZETEK.....	3
UVOD	3
IZOBRAŽEVANJE.....	3
FINANCIRANJE.....	9
ČLOVEŠKI VIRI	13
INFORMACIJSKA VARNOST.....	15
OPREMA	18
RAZVOJNE POTREBE	23
ZAKLJUČEK	24
VIRI IN LITERATURA	25

POVZETEK

Dokument temelji na analizi stanja IKT v slovenskih splošnih knjižnicah, ki izhaja iz ankete med 41 knjižnicami in na primerjavi s Strateškimi usmeritvami na področju IKT v splošnih knjižnicah za obdobje 2019 do 2028 (Čelik idr., 2019). Predstavljene ugotovitve po področjih (izobraževanje, financiranje, človeški viri, oprema, informacijska varnost) kažejo na napredek, a tudi ključne vrzeli, kot so pomanjkanje kadra in premalo izobraževanj o varnosti.

UVOD

Strateške usmeritve na področju IKT v splošnih knjižnicah za obdobje 2019–2028 (Čelik idr., 2019) opredeljujejo pet ključnih področij: človeški viri, izobraževanje, oprema, financiranje in informacijska varnost, z namenom dviga digitalnih kompetenc in sodobnih storitev. Ta analiza preverja njihovo uresničevanje v praksi prek ankete, ki so jo prejele vse splošne knjižnice, z 71 % odzivnostjo (41/58). Anketa je bila narejena s pomočjo orodja 1ka Arnes, za izpolnjevanje je bila na voljo med 2. in 13. junijem 2025. Del analize je bil pripravljen tudi s pomočjo pregleda ponudbe izobraževanj za knjižničarje (NUK, MKL), del pa s pregledom literature (področje izobraževanj). Dokument ponuja poenoteno strukturo z razširjenimi razvojnimi potrebami za prihodnji razvoj.

IZOBRAŽEVANJE

Področje izobraževanja v Strateških usmeritvah (Čelik idr., 2019) vključuje dva cilja: prvi je usmerjen v izobraževanje zaposlenih, drugi pa v usposabljanje uporabnikov.

V okviru prvega cilja smo se posvetili ukrepoma »organizacija izobraževanj« in »analiza digitalnih kompetenc zaposlenih«.

Na področju izobraževanja zaposlenih nas je najprej zanimalo, koliko izobraževanj, izvedenih v obdobju 2019–2024, ki jih za knjižničarje organizirata Učni center Mestne knjižnice Ljubljana in Narodna in univerzitetna knjižnica, se vsebinsko navezuje na področje digitalne pismenosti.

Izhajali smo iz definicije digitalne pismenosti, kot jo opredeljuje IFLA (2017), na podlagi katere smo oblikovali sedem vsebinskih področij digitalne pismenosti:

1. Osnovne tehnične veščine (sposobnost uporabe računalnika, urejanja besedil, izpolnjevanja obrazcev, iskanja informacij ipd.).
2. Uporaba digitalnih storitev (e-bančništvo, e-uprava, digitalna identiteta ipd.).

3. Kibernetška varnost in zaščita zasebnosti (razumevanje, kako deluje internet, kako se podatki uporabljajo, zavedanje o tveganjih na spletu, zaščita osebnih podatkov, uporaba varnostnih orodij ipd.).
4. Ustvarjalna uporaba tehnologije in uporaba multimedijskih orodij (blogi, spletne strani, programiranje, uporaba orodij za ustvarjanje videoposnetkov, podkastov, digitalnih predstavitev ipd.).
5. Etična in pravna odgovornost v digitalnem okolju (razumevanje pravic, etike, spletnega bontona in spoštovanja človekovih pravic na spletu ipd.).
6. Medijska in informacijska pismenost (sposobnost kritičnega vrednotenja informacij, preverjanje virov ipd.).
7. Vseživljenjsko učenje in prilagajanje tehnologiji (stalno nadgrajevanje digitalnih veščin glede na razvoj tehnologije).

Sledil je pregled katalogov izobraževanj Učnega centra MKL in NUK-a za obdobje 2019–2024 ter razvrščanje izobraževanj v 7 omenjenih področjih digitalne pismenosti.

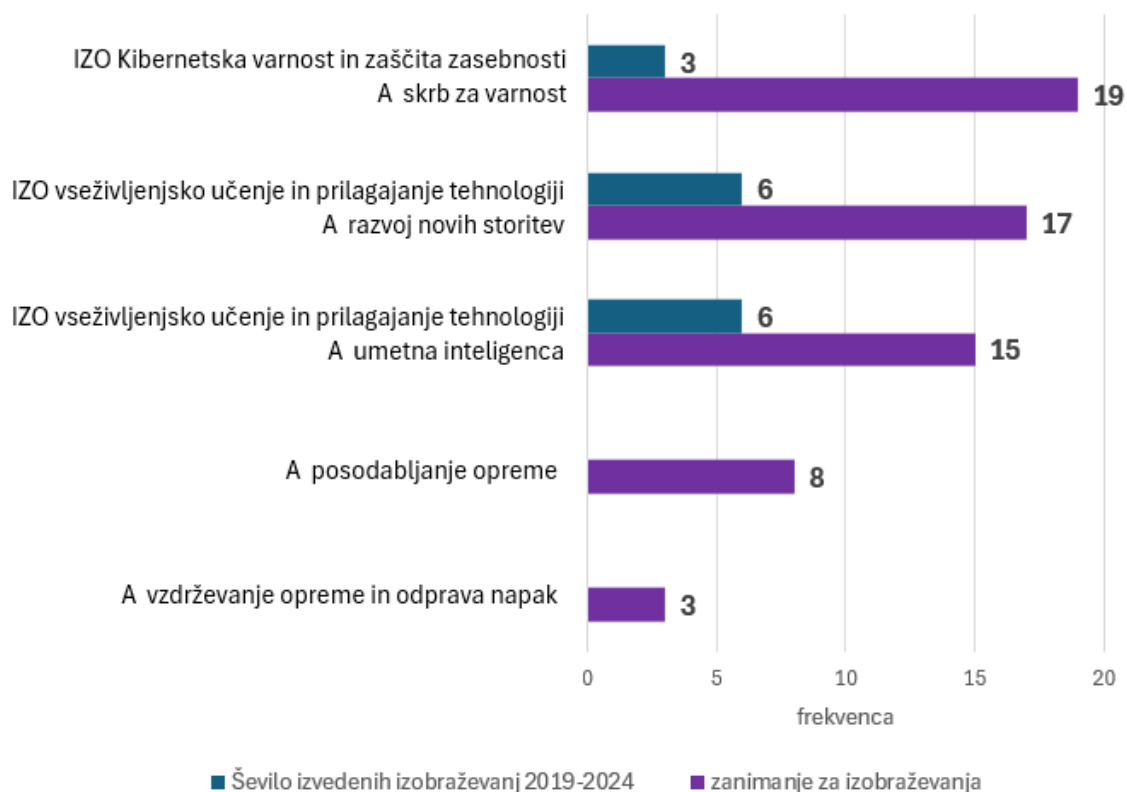
Rezultate smo nato primerjali še z rezultati ankete. Na vprašanje, na katerih področjih knjižnice trenutno zaznavajo pomanjkanje znanja oziroma predvidevajo, da bodo morda v prihodnje potrebovali dodatno podporo, so anketiranci najpogosteje izpostavili področje skrbi za varnost (19). Pregled katalogov pa je pokazal, da je bilo na področju »Kibernetška varnost in zaščita zasebnosti« organiziranih najmanj izobraževanj (3).

Naslednji najpogosteje izraženi potrebi v anketi sta razvoj novih storitev (17) ter pridobivanje znanja s področja umetne inteligence in uvajanja UI v knjižnice. In če zopet pogledamo h katalogom izobraževanj: na področju vseživljenjskega učenja in prilagajanja tehnologiji je bilo izvedenih le šest izobraževanj.

Analiza izobraževalnih programov NUK in Učnega centra MKL za obdobje 2019–2024 kaže, da primanjkuje izobraževanj tudi na naslednjih področjih:

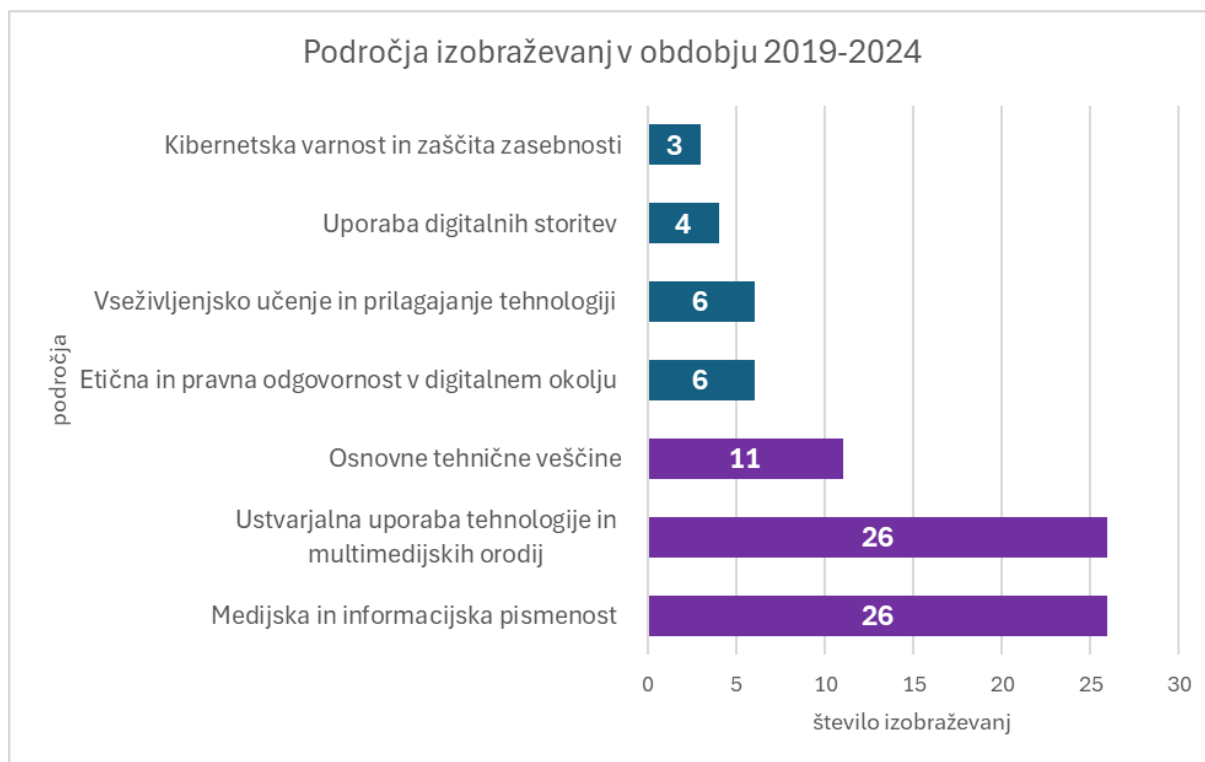
- etična in pravna odgovornost v digitalnem okolju (razumevanje pravic, etike, spletnega bontona ter spoštovanja človekovih pravic na spletu ipd.) – izvedenih 6 izobraževanj,
- uporaba digitalnih storitev (e-bančništvo, e-uprava, digitalna identiteta ipd.) – izvedena 4 izobraževanja.

Primerjava ankete 2025 (pomanjkanje znanja) in ponudbe izobraževanj v obdobju 2019-2024

Slika 1: Primerjava podatkov o ponudbi izobraževanj in odgovorov v anketi o področjih zanimanja za izobraževanja (vir: rezultati ankete 2025)

V obravnavanem obdobju sta bili z izobraževanji najboljše pokriti področji Medijska in informacijska pismenost ter Ustvarjalna uporaba tehnologije in multimedijskih orodij, vsako s po 26 izvedenimi izobraževanji. Sorazmerno dobro pokrito je bilo tudi področje Osnovnih tehničnih veščin, ki je obsegalo 11 izobraževanj.

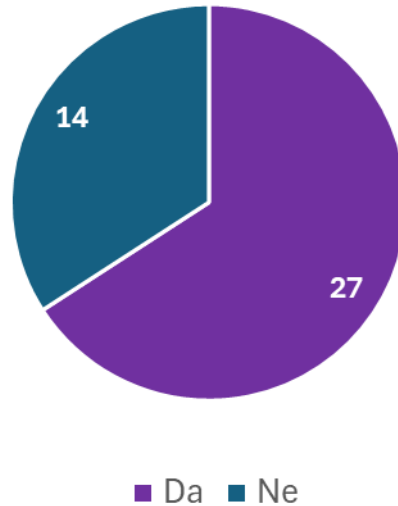
Slika 2: Prikaz števila izvedenih izobraževanj po področjih v izbranem obdobju (vir: rezultati ankete 2025)

V anketi smo preverjali tudi udeležbo strokovnega kadra na izobraževanjih s področja digitalne pismenosti.

Na vprašanje, ali se strokovni kader udeležuje izobraževanj za razvoj digitalne pismenosti, je 27 knjižnic odgovorilo pritrdilno, 14 knjižnic oziroma 34 % pa nikalno.

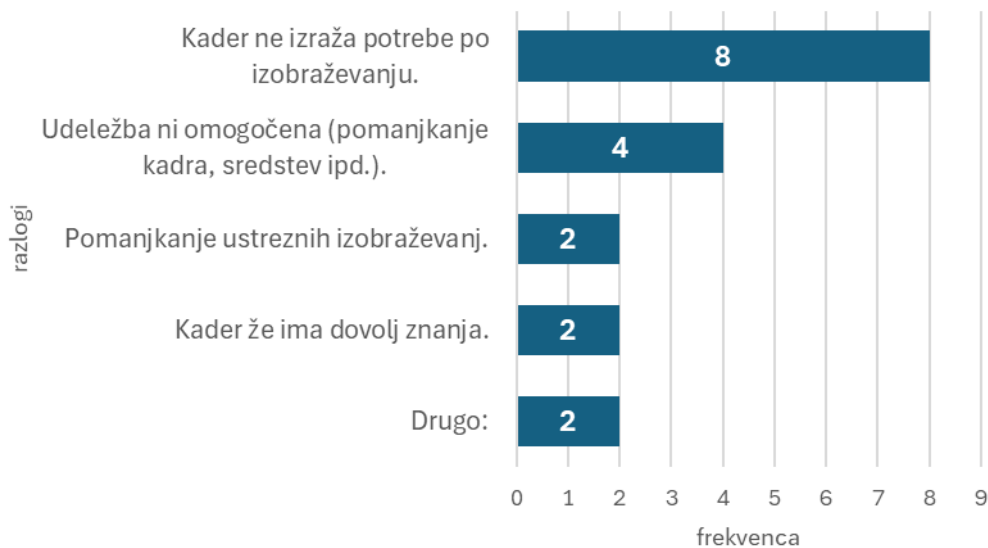
Na dodatno vprašanje, zakaj se izobraževanj ne udeležujejo, smo dobili naslednje odgovore: kader ne izraža potrebe po izobraževanju (8), udeležba ni omogočena zaradi pomanjkanja kadra, sredstev ipd. (4), nekateri pa so navedli, da primanjkuje ustreznih izobraževanj oziroma (pod drugo) da zaposleni že imajo dovolj znanja.

Anketa 2025:
Ali se strokovni kader udeležuje izobraževanj za razvoj veščin digitalne pismenosti? (n= 41)

Slika 3: Udeležba strokovnega kadra na izobraževanjih (vir: rezultati ankete 2025)

Zakaj se ne udeležuje? (n = 14)

Slika 4: Razlogi za neudeležbo na izobraževanjih (vir: rezultati ankete 2025)

V nadaljevanju smo v okviru analize poiskali več primerov dobrih praks iz tujine s področja izobraževanja zaposlenih na temo digitalne pismenosti, med katerimi smo izbrali tri za podrobnejšo obravnavo: Program medijske pismenosti za knjižničarje (Irska) (Kerrigan

idr., 2023), Platforma Digiteket (Švedska) (Klemen, 2024) in CSSU (Centar za stalno stročno usavršavanje knjižničara u RH) (Katić idr., 2024).

Primeri imajo 3 skupne imenovalce:

1. sodelovanje z zunanjimi partnerji;
2. dolgoročnejši programi/usposabljanja (ne enodnevni tečaji);
3. prispevek k nacionalnim digitalnim strategijam.

Na tem mestu je kot svež slovenski primer potrebno izpostaviti nedavno vzpostavljeno spletno stran infoverzum.si. Zaživela je 2. septembra 2025 pod okriljem Knjižnice Koper v okviru kompetenčne vsebine Krepitev izobraževalne vloge splošnih knjižnic za dvig informacijske pismenosti (z elementi medijske, digitalne in meta pismenosti). Na portalu so zbrane raznolike izobraževalne vsebine s področja informacijske pismenosti, namenjene širši javnosti, še posebej pa knjižničarjem in pedagoškim delavcem. Portal ni mišljen kot enkraten projekt, temveč kot živ organizem, ki se bo redno dopolnjeval z novimi prispevki in gradivi.

Kot primer dobre prakse omenjamo še Raziskavo o digitalnih kompetencah knjižničarjev v splošnih knjižnicah na Hrvaškem, izvedeno leta 2023 s pomočjo evropskega referenčnega okvira DigComp (Digital Competence Framework for Citizens), ki omogoča celovito vrednotenje digitalnih znanj, spretnosti in kompetenc (Katić idr., 2024).

Tudi v Sloveniji imamo primer uporabe DigCompa, in sicer v Mestni knjižnici Ljubljana, kjer je leta 2024 nastala pisna naloga za bibliotekarski izpit z naslovom Digitalne kompetence zaposlenih v splošni knjižnici: primer Mestne knjižnice Ljubljana (Vozel, 2024). Raziskava na nacionalni ravni pa pri nas še ni bila izvedena. Glede na pomen digitalnih kompetenc za knjižničarsko delo bi bilo smiselno, da tudi v Sloveniji pristopimo k podobni raziskavi, ki bi zagotovila celovit pregled stanja ter omogočila načrtovanje ciljno usmerjenih izobraževalnih programov in strategij.

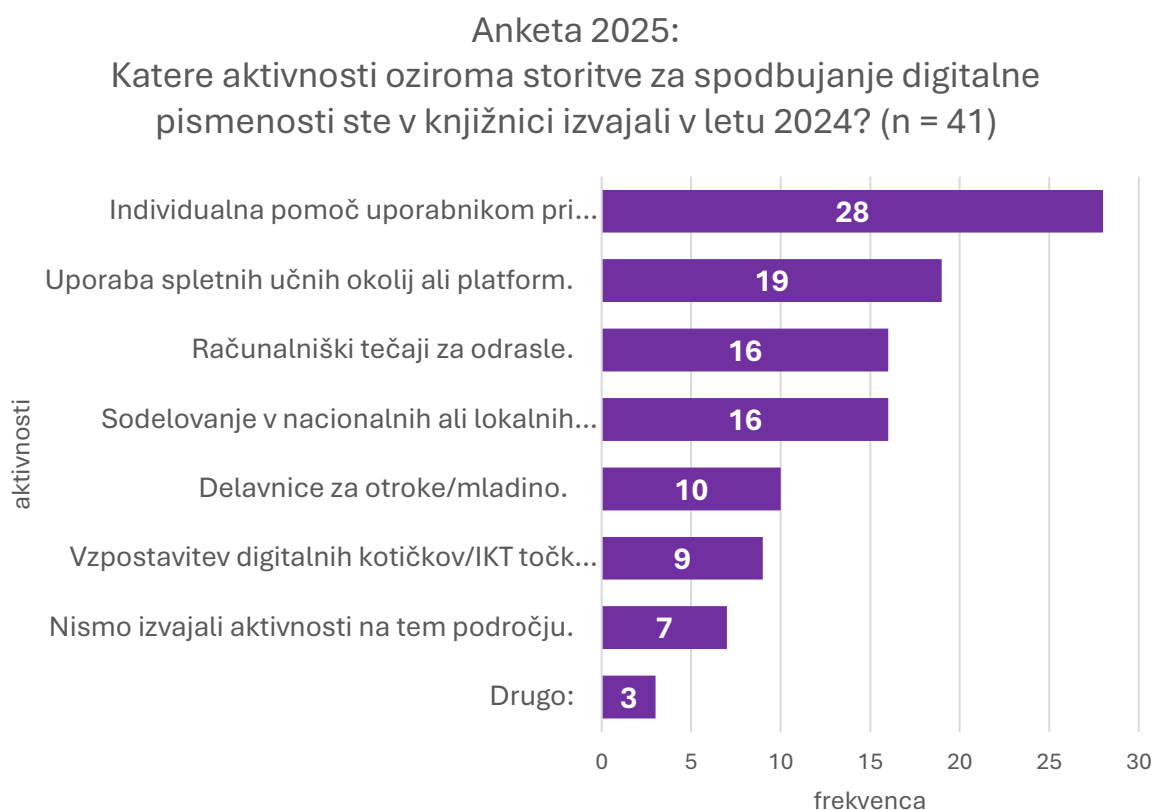
Uresničevanje drugega strateškega cilja, tj. Podpora pri usposabljanju uporabnikov, smo ugotavljali z vprašanjem v anketi, katere aktivnosti oziroma storitve za spodbujanje digitalne pismenosti so izvajale splošne knjižnice v letu 2024.

Najpogostejša aktivnost je bila individualna pomoč uporabnikom pri uporabi IKT (npr. e-naročanje, eUprava, eDavki ipd.) – to je izvajalo kar 28 knjižnic oziroma skoraj 70 %, kar pomeni, da knjižnice delujejo kot lokalne podporne točko za uporabo IKT oziroma da se uporabniki obračajo po pomoč v splošno knjižnico.

Devetnajst knjižnic je izbralo možnost »uporaba spletnih učnih okolij ali platform«, 16 jih je izvajalo računalniške tečaje za odrasle, prav toliko pa jih je sodelovalo v lokalnih oziroma nacionalnih pobudah na temo spodbujanja digitalne pismenosti.

Delavnice za mlade in otroke je pripravilo 10 knjižnic, 9 jih je vzpostavilo digitalne koticke oziroma IKT točke pomoči, medtem ko 7 knjižnic – to je 17 % vseh sodelujočih – v letu 2024 na tem področju ni izvajalo nobene aktivnosti.

Med dodatnimi dejavnostmi so knjižnice navedle še interna izobraževanja za zaposlene, računalniške tečaje za starejše v sodelovanju z drugimi ustanovami ter promocijo IKT točk pomoči drugih ponudnikov.

Slika 5: Izvedba aktivnosti in storitev za spodbujanje digitalne pismenosti (vir: rezultati ankete 2025)

FINANCIRANJE

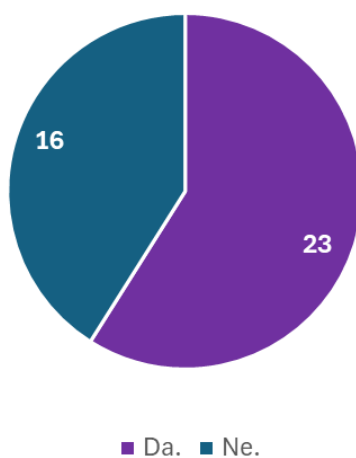
Iz odgovorov v anketi je razvidno, da knjižnice jasno prepoznajo pomen posodabljanja IKT-opreme za svoj razvoj - njihove prioritete so predvsem:

1. računalniki in osnovna strojna oprema, brez katerih knjižnice ne morejo učinkovito delovati,
2. RFID in knjigomati, ki omogočajo avtomatizacijo in dvig kakovosti storitev, ter
3. dodatne oblike digitalne podpore, kot so storitve v oblaku, zanesljiva internetna infrastruktura in specializirana oprema (npr. 3D-tiskalniki, POS terminali, orodja za obveščanje in ticket sistemi).

Na področju financiranja se kaže, da so nekatere knjižnice sredstva za nakup IKT pridobivale tudi izven rednih virov (sredstva občin in Ministrstva za kulturo).

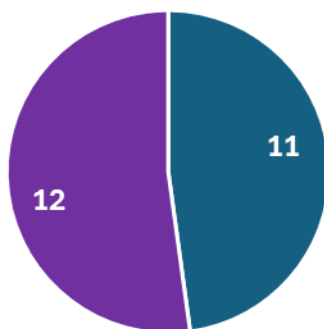
V prihodnje je pomembno, da večina knjižnic izraža pripravljenost na sodelovanje v projektih in partnerstvih, kar predstavlja velik potencial za skupne razvojne pobude ter sodelovanje pri pridobivanju sredstev.

Anketa 2025:
Ali je vaša knjižnica v obdobju od leta 2019 do vključno 2024
pridobila sredstva za nakup IKT opreme izven rednih virov
(občinski proračun, sredstva Ministrstva za kulturo)? (n = 39)

Slika 6: Viri financiranja za nakup IKT opreme (vir: rezultati ankete 2025)

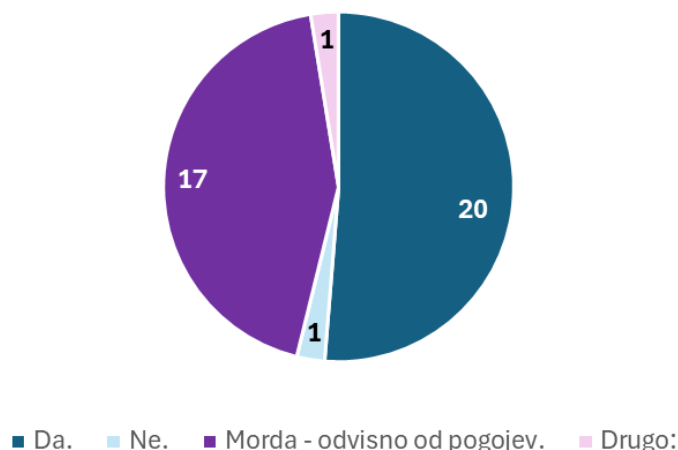
Ste sredstva pridobili sami ali v partnerstvu? (n = 23)

■ Sami. ■ V partnerstvu (npr. konzorcij, občina, zavod, zasebni sektor)

Slika 7: Način pridobivanja sredstev za nakup IKT opreme (vir: rezultati ankete 2025)

Bi bila vaša knjižnica pripravljena sodelovati v projektih ali partnerstvih za pridobivanje sredstev za IKT opremo? (n = 39)

Slika 8: Pripravljenost za sodelovanje v projektih ali partnerstvih za pridobivanje sredstev za IKT opremo (vir: rezultati ankete 2025)

Ministrstvo za kulturo že od leta 2007 skladno s 55. členom ZKnj-1 izvaja javne pozive za sofinanciranje nakupa računalniške opreme v splošnih knjižnicah.

Javni pozivi so bili objavljeni vsako leto do vključno 2025, z izjemo štirih let (2012, 2017, 2018 in 2020). Za naš pregled smo se osredotočili na obdobje 2019–2025. Z letom 2025 so se pojavile pomembne spremembe – dodana je možnost nakupa e-bralnikov, prvič je tudi omogočeno sofinanciranje nakupa knjigomatov.

Kar zadeva finančni obseg, so se skupna sredstva za vse splošne knjižnice gibala med 60.000 EUR in dobrih 100.000 EUR. (Višina sredstev za sofinanciranje nakupa računalniške opreme v splošnih knjižnicah v obdobju od 2019 do 2024, 2025).¹ Število odobrenih vlog je bilo v povprečju med 35 in 39 na leto. Na razpisu nikoli ni kandidiralo vseh 58 splošnih knjižnic.

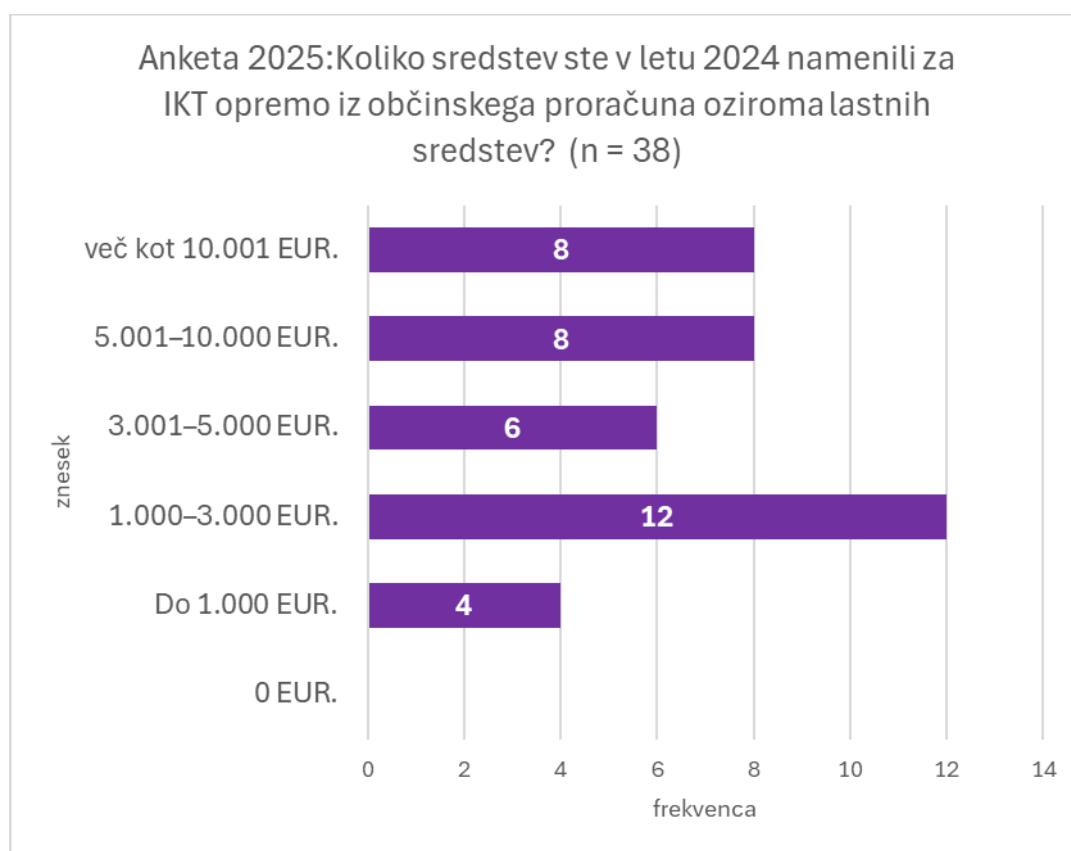
Analiza potrjuje, da so sredstva Ministrstva za kulturo pomemben vzvod za posodabljanje IKT-opreme v knjižnicah. Ministrstvo sofinancira do 80 % vrednosti posameznega nakupa, kar knjižnicam omogoča lažjo izvedbo investicij, hkrati pa zahteva tudi njihov lastni vložek.

Omejitve, ki so se oblikovale skozi leta (npr. nabor upravičene opreme, najvišji zneski na enoto), so deloma posledica dejstva, da v Sloveniji deluje 58 splošnih knjižnic, razpoložljiva sredstva pa so omejena. Če bi želele vse knjižnice vlagati v raznoliko ali zahtevnejšo opremo, bi bila potrebna bistveno višja finančna podpora. Zato obstoječe

¹ Podatki so bili pridobljeni s strani Ministrstva za kulturo na podlagi zaprosila.

omejitve služijo predvsem zagotavljanju pravičnejše porazdelitve sredstev in osnovne dostopnosti sodobne IKT vsem knjižnicam.

Podatki o dejanski višini sredstev, ki so jih knjižnice namenile za IKT opremo iz občinskega proračuna oziroma lastnih sredstev za leto 2024, kažejo, da so vse knjižnice nekaj sredstev namenile za IKT-opremo, pri čemer največ knjižnic izstopa v razponu od 1.000 EUR do 3.000 EUR, pomemben delež pa tudi nad 5.000 EUR. To kaže na prizadevanja knjižnic, da kljub omejenim proračunom kontinuirano vlagajo v tehnološko posodobitev.

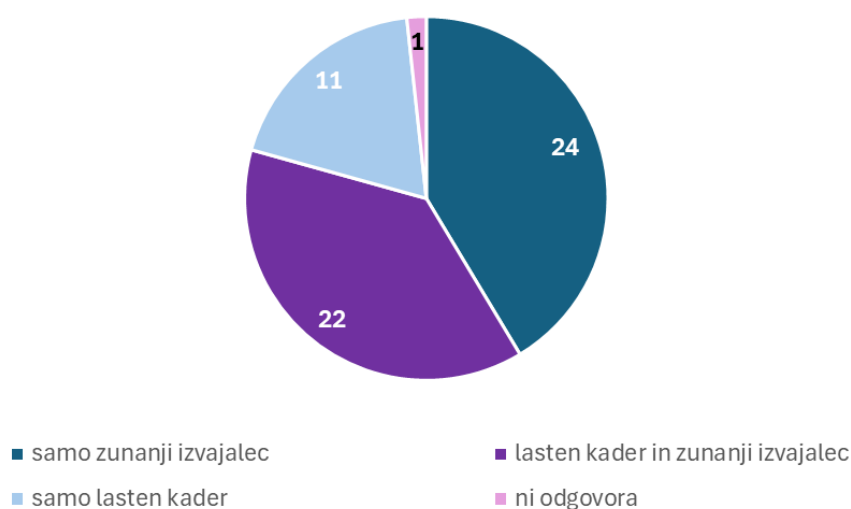

Slika 9: Višina sredstev, namenjenih za nakup IKT opreme (vir: rezultati ankete 2025)

ČLOVEŠKI VIRI

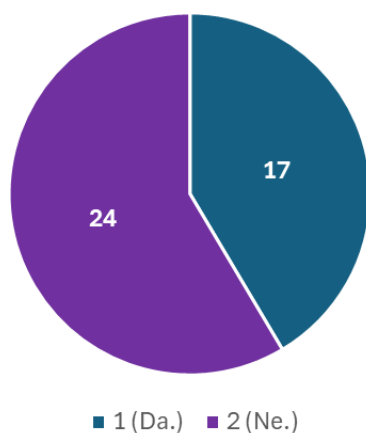
Na področju človeških virov smo najprej pogledali, kdo skrbi za informacijske sisteme. Popis iz leta 2021 (Videc, 2023) kaže, da je v 24 knjižnicah vzdrževanje izvajal zunanji izvajalec, v 22 so ga zagotavljali lastni kadri ob podpori zunanjih, v 11 pa izključno lastni. Velika večina knjižnic je že takrat sodelovala z zunanjimi izvajalci. V anketi, ki smo jo izvedli tokrat (v letu 2025), je 24 od 41 knjižnic ocenilo, da trenutno število zaposlenih na področju IKT ne zadošča za izvajanje vseh nalog.

Vzdrževanje informacijskega sistema v splošnih knjižnicah v letu 2021 (n = 58)

Slika 10: Človeški viri za vzdrževanje IKT sistema v splošnih knjižnicah (vir: Popis računalniške opreme stanje na dan 31.12.2021, 2022)

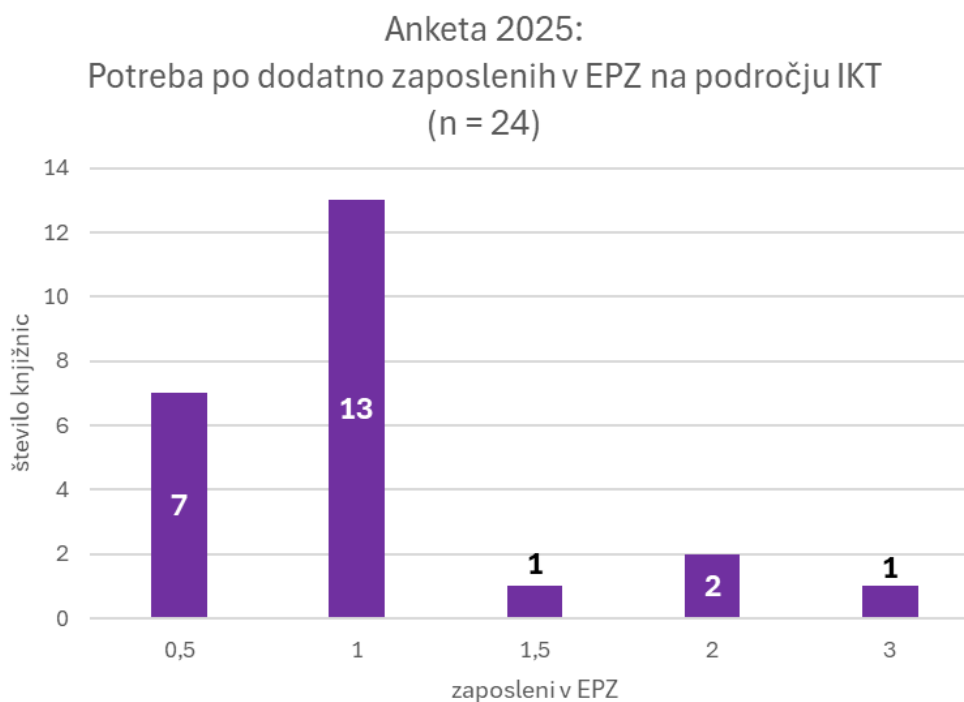
Anketa 2025:
Ali trenutno število zaposlenih zadošča za izvajanje vseh nalog na IKT področju v vaši knjižnici?(n = 41)

Slika 11: Zmožnost izvajanja vseh nalog na področju IKT z obstoječim kadrom (vir: rezultati ankete 2025)

Nadalje so knjižnice, ki zaznavajo pomanjkanje IKT kadra odgovarjale na vprašanje, koliko dodatnih zaposlitev (izraženo v EPZ) bi potrebovali za izvajanje nalog na IKT področju. Skupno so izrazile potrebo po 25 dodatnih zaposlenih. Največkrat po enem celem delovnem mestu, ponekod pa po polovičnem. V 30 od 41 knjižnic so tudi mnenja, da z obstoječim kadrom v prihodnje ne bodo mogli zagotavljati vseh nalog na področju IKT. Največje vrzeli zaznavajo pri informacijski varnosti, razvoju novih storitev, uvajanju umetne inteligence in posodabljanju opreme.

V pomoč knjižnicam je bil kot del Strateških usmeritev na področju IKT v splošnih knjižnicah za obdobje 2019–2028 pripravljen tudi Model izračuna potrebnega števila IKT zaposlenih (Čelik idr., 2019), ki na podlagi kriterijev predlaga priporočeno število zaposlenih. Z njim lahko vsaka knjižnica preveri, kakšno število zaposlenih je predvideno za njihov obseg knjižnice.

Slika 12: Potreba po dodatnem številu zaposlenih na področju IKT (izraženo v EPZ) (vir: rezultati ankete 2025)

INFORMACIJSKA VARNOST

Informacijska varnost postaja vse pomembnejša. V ta namen sta leta 2024 v okviru kompetenčnih vsebin Mariborske knjižnice nastala dva dokumenta:

- *Organizacija upravljanja informacijske varnosti v splošni knjižnici in*
- *Krovna informacijska varnostna politika.*

Krovna informacijska varnostna politika zagotavlja zaščito informacij in informacijskih sredstev splošnih knjižnic pred vsemi nevarnostmi z vzpostavitvijo sistema varovanja, ki vključuje politike, predpise in navodila, ter izraža odgovornost vodstva, zaposlenih in partnerjev (Sirk in Rogina, 2024a).

Izdelava varnostne politike je vključena tudi v strateške usmeritve (Čelik idr., 2019).

Slika 13: Področja IKT s pomanjkanjem znanja (vir: rezultati ankete 2025)

Z anketo smo preverjali, kako so bile knjižnice uspešne pri pripravi lastnega dokumenta varnostne politike. Od anketiranih knjižnic ima dokument varnostne politike že 6 knjižnic, 9 ga pripravlja, več kot polovica vprašanih – 22 od 37 knjižnic – pa ga še nima in ga tudi še ne načrtuje.

Slika 14: Obstoj dokumenta varnostne politike v splošnih knjižnicah (vir: rezultati ankete 2025)

V anketi smo spraševali tudi, katera področja informacijske varnosti so za knjižnico ključna v prihodnjih 5 letih. Možno je bilo izbrati do 3 odgovore. Knjižnice so najpogosteje izpostavile:

- izobraževanje zaposlenih o informacijski varnosti (19),
- zaščito osebnih podatkov (16),
- sprejem varnostne politike (12) in
- pripravljenost IKT za neprekinjeno poslovanje (12).

Manj pogosto so bila izbrana področja zagotavljanje sodobne infrastrukture (11), vzdrževanje opreme (11), varnost dostopov do informacijskih virov (8) ter varnost storitev v oblaku (7).

Anketa 2025:
Katera področja informacijske varnosti so za vašo knjižnico ključna v prihodnjih
5 letih? (možni do 3 odgovori)
(n = 37)

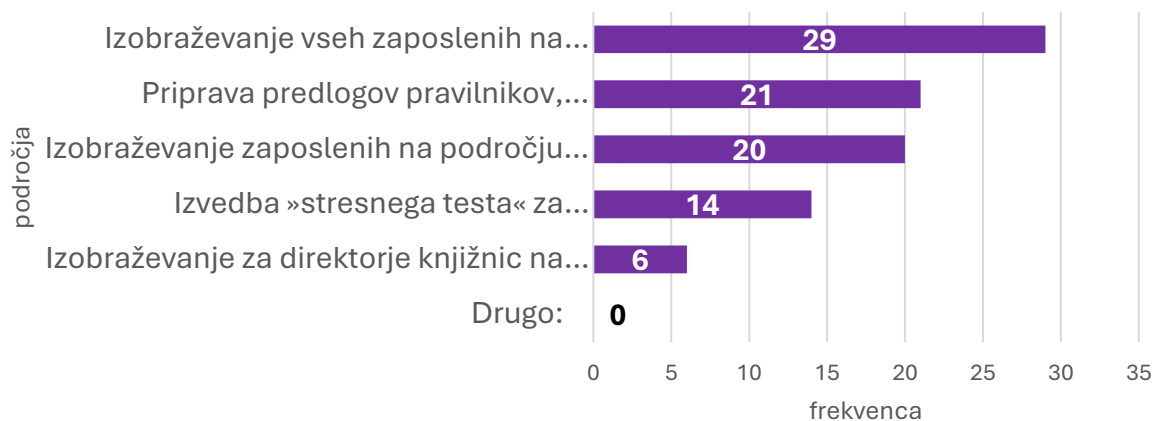

Slika 15: Ključna področja na področju informacijske varnosti (vir: rezultati ankete 2025)

Področja informacijske varnosti v knjižnici so široka in zahtevna, sploh pa glede na število zaposlenih in potrebe, ki so jih knjižnice izrazile po dodatnem številu zaposlenih na tem področju. V ta namen smo v anketi spraševali, na katerih področjih bi potrebovali dodatno pomoč. Največ knjižnic (29) bi potrebovalo pomoč pri izobraževanju vseh zaposlenih, sledijo priprava predlogov pravilnikov (21) in usposabljanje IKT kadra (20).

Manj zanimanja je bilo izraženega za stresne teste (14) in izobraževanje direktorjev (6). Posebej velja omeniti, da lahko knjižnice pri pripravi pravilnikov uporabijo že izdelana nacionalna dokumenta – Krovno varnostno politiko (Sirk in Rogina, 2024a) in Organizacijo upravljanja informacijske varnosti (Sirk in Rogina, 2024b).

Anketa 2025:
Kje bi potrebovali pomoč za krepitev informacijske varnosti
v vaši knjižnici? (možnih več odgovorov)
(n = 37)

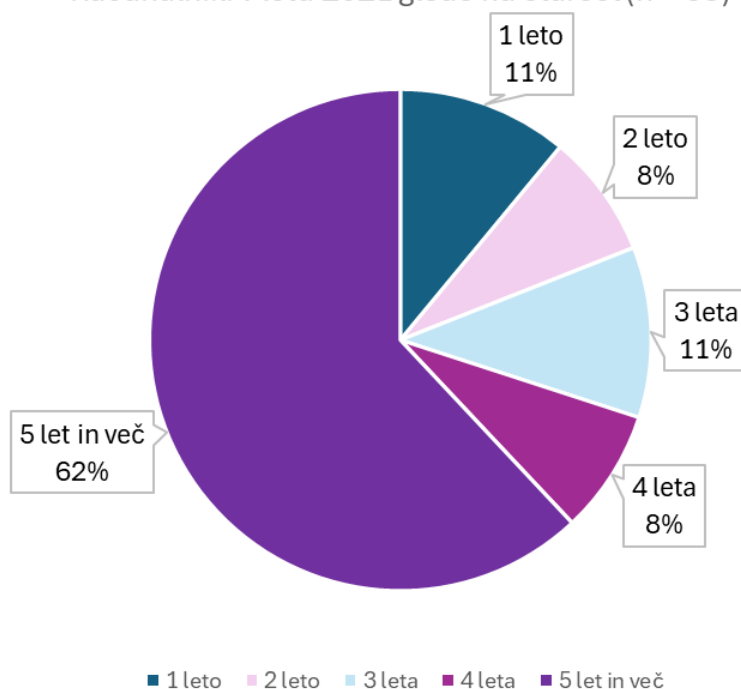
Slika 16: Potreba po dodatnem znanju na področju informacijske varnosti (vir: rezultati ankete 2025)

OPREMA

Strateški cilj na področju opreme je spodbuditi knjižnice k rednemu načrtovanju in posodabljanju IKT opreme. Popis iz leta 2021 (Videc, 2023) kaže, da je bilo več kot polovica računalnikov starejših od 5 let.

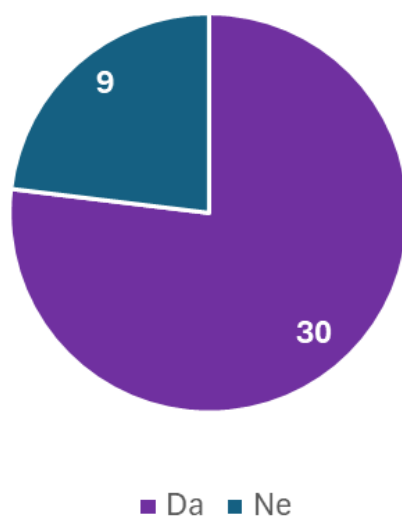
Tudi v anketi 2025 je 30 od 39 knjižnic navedlo, da še vedno uporabljajo Windows 10 ali starejše sisteme. V oktobru 2025 se je iztekla uradna podpora sistemu in kar 13 knjižnic je v anketi odgovorilo, da ne bodo mogle preiti na aktualno programsko opremo Windows 11, saj obstoječi računalniki ne izpolnjujejo zahtev, sredstva za novo opremo pa niso zagotovljena.

Računalniki v letu 2021 glede na starost (n = 58)

Slika 17 Računalniki v letu 2021 glede na starost (vir: Popis računalniške opreme stanje na dan 31.12.2021, 2023)

Anketa 2025:
Ali v knjižnici še uporabljate računalnike z
operacijskim sistemom Windows 10 ali starejšim?
(na delovnih postajah in računalnikih za uporabnike) (n = 39)

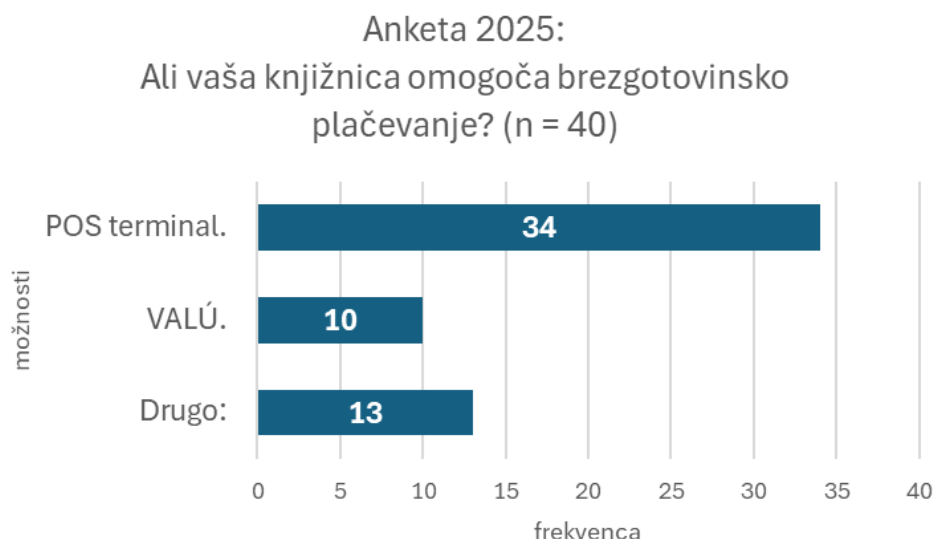

Slika 18 Uporaba operacijskega sistema Windows 10 ali starejši (vir: rezultati ankete 2025)

Vse knjižnice za svoje delovanje potrebujejo stabilno in hitro internetno povezavo. Podatki Popisa (Videc, 2023) kažejo, da so imele vse splošne knjižnice razen ena optično povezavo, a so v krajevnih enotah prevladovale slabše povezave.

Konec leta 2021 (Videc, 2023) v osmih knjižnicah uporabnikom tudi v osrednjih enotah še ni bilo na voljo brezžično omrežje, do leta 2024 pa je po podatkih Bibsist vzpostavljena povsod (Statistični podatki o knjižnicah, 2025).

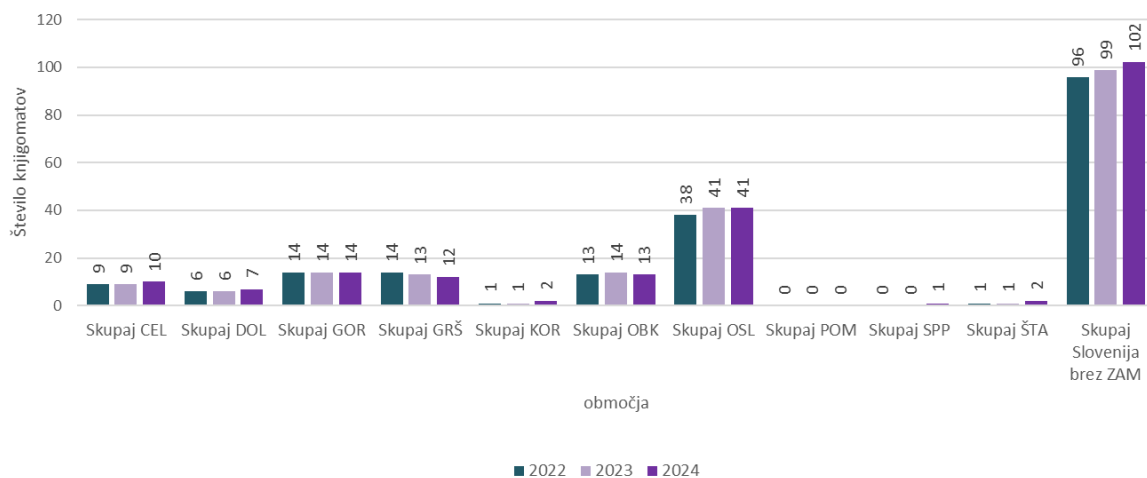
V Strateških usmeritvah na področju IKT v splošnih knjižnicah (2019) so avtorice ugotavljale, da bi »za enakopraven dostop uporabnikov knjižnic doma in po svetu bila nujna uporaba vseh segmentov in storitev, ki jih ponuja sistem Cobiss (spletni vpis, storitve Moje knjižnice, medknjižnična izposoja, spletno plačevanje, brezgotovinsko plačevanje v knjižnici in podobno«. Vse splošne knjižnice so vključene v Cobiss in uporabljajo vse segmente, še vedno pa je nekaj izposojevališč, kjer računalniška izposoja ne poteka. 44 od 58 knjižnic tudi omogoča spletni vpis v knjižnico.

Slika 19: Obstoje brezgotovinskega plačevanja (vir: rezultati ankete 2025)

Avtomatizacija se povečuje: po stanju popisa je bilo konec leta 2021 (Videc, 2023) v knjižnicah v uporabi 83 knjigomatov za izposajo oziroma vračanje gradiva. Po podatkih BibSiSt (Statistični podatki o knjižnicah, 2025) za obdobje 2022–2024, ki je prikazano na Sliki 20, je skupno število knjigomatov zraslo na 102. Največ jih je na Osrednjeslovenskem območju, sledita Gorenjsko in Obalnoкраško območje, edino Pomursko območje je še brez njih.

Število knjigomatov za uporabnike v splošnih knjižnicah v obdobju 2022-2024 (n = 58)

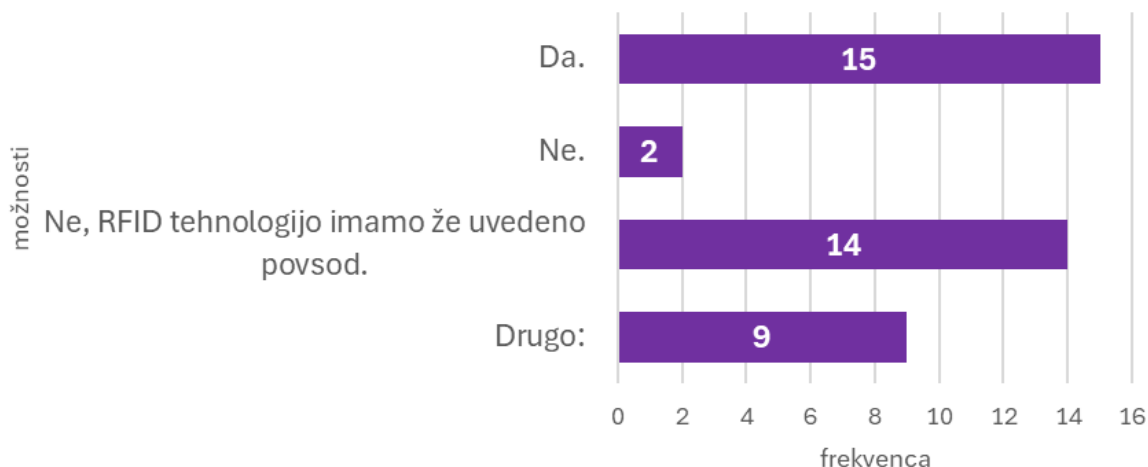

Slika 20: Število knjigomatov v splošnih knjižnicah (vir: statistični podatki o knjižnicah, BibSiSt, 2025)

Glede avtomatizacije smo v anketi preverili še stanje na področju RFID tehnologije. 14 knjižnic od 40 jo je uvedlo v vseh enotah, 15 načrtuje uvedbo v prihodnjih petih letih, nekaj pa jo uvaja postopoma po enotah. Le 2 je trenutno ne načrtujeta.

Anketa 2025:

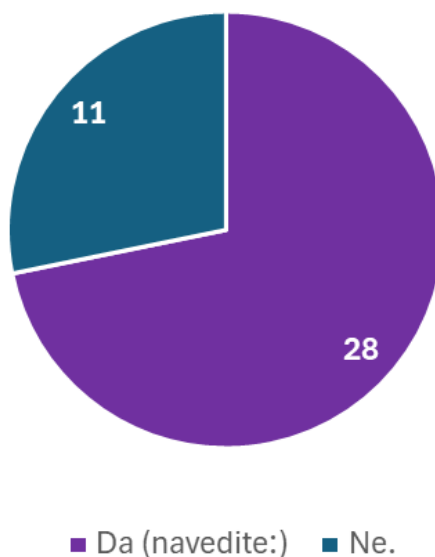
Ali razmišljate o uvedbi RFID tehnologije v naslednjih 5 letih (če bi imeli sredstva)? (n = 40)

Slika 21: Uvedba RFID v splošne knjižnice (vir: rezultati ankete 2025)

Storitve v oblaku uporablja 28 knjižnic od 39. Največ knjižnic (13) uporablja rešitve Microsoft 365, sledijo Googlove storitve (GoogleDrive in Google Docs).

Anketa 2025: Ali v vaši knjižnici organizirano uporabljate storitve v oblaku (cloud, npr. O365, GoogleDrive, GoogleDocs, Dropbox, ...)? (n = 39)

Slika 22: Uporaba storitev v oblaku (vir: rezultati ankete 2025)

Kot ključno opremo za prihodnji razvoj knjižnice so anketirane knjižnice izpostavile:

- sodobne računalnike in programsko opremo,
- RFID in knjigomate,
- storitve v oblaku ter
- napredne tehnologije, kot so 3D-tiskalniki, paketniki in orodja za obveščanje.

RAZVOJNE POTREBE

Analiza kaže, da so slovenske splošne knjižnice na področju IKT storitev in infrastrukture v zadnjih letih naredile pomembne korake, vendar ostaja nekaj ključnih izzivov. Razvojne potrebe smo združili po področjih.

Izobraževanje

Analiza kaže premalo izobraževanj o kibernetiki varnosti (le 3 v letih 2019–2024), umetni inteligenci in razvoju novih storitev, kjer potrebe izraža 17 knjižnic. Potrebna bi bila nacionalna raziskava digitalnih kompetenc (npr. po modelu DigComp) za vse zaposlene, z razvojem samoocenjevalnih orodij in smernic. Pomanjkljivo je tudi izvajanje strukturiranih tečajev za uporabnike (izvaja jih le 39% anketiranih knjižnic).

Financiranje

Potrebno bi bilo stabilno financiranje z več fleksibilnosti glede nabora opreme. Knjižnice prepoznajo potrebe po računalnikih, RFID opremi in knjigomatih ter v tretji kategoriji dodatne oblike digitalne podpore, kot so storitve v oblaku, zanesljiva internetna infrastruktura in specializirana oprema (npr. 3D-tiskalniki, POS terminali, orodja za obveščanje in ticket sistemi). Spodbujati bi bilo potrebno partnerstva (LAS, EU projekti) in skupne nakupe za fleksibilno financiranje, vključno s sofinanciranjem knjigomatov brez izključitve računalniške opreme.

Človeški viri

Večina knjižnic (73 %) poroča o pomanjkanju IKT kadra, s skupno potrebo po 25 dodatnih EPZ, predvsem za varnost, razvoj storitev, AI in opremo. Uporabiti je treba Model izračuna potrebnega števila IKT zaposlenih iz Strateških usmeritev za določitev priporočenega števila na knjižnico ter spodbujati zaposlovanje ali izobraževanje obstoječih kadrov. Preveriti bi bilo potrebno možnost/smiselnost sistema deljenega strokovnega zaledja za manjše knjižnice, kar bi lahko zmanjšalo odvisnost od zunanjih izvajalcev (trenutno 59 % knjižnic).

Informacijska varnost

Knjižnice potrebujejo podporo pri pripravi lastnih varnostnih politik z uporabo obstoječih nacionalnih dokumentov: Organizacija upravljanja informacijske varnosti v splošni knjižnici ter Krovna informacijska varnostna politika splošne knjižnice. Potrebna so

osnovna usposabljanja za vse zaposlene in napredna za IKT osebje, izvedena prek skupnega zunanjega izvajalca ali obstoječih ponudnikov (MKL, IZUM, Arnes, NUK). Nadaljevati je treba pripravo prilagodljivih pravilnikov in redno testiranje varnostne pripravljenosti (stresni testi) z zunanjimi strokovnjaki.

Oprema

Sistemsko urejeno stabilno financiranje bi zagotovilo redno obnovo računalnikov (življenjska doba največ 5 let), redno posodabljanje programske opreme in s tem zagotavljalo nemoteno delo zaposlenih v knjižnicah. Nadgraditi je treba internetno infrastrukturo z optično povezavo in enotno brezžično pokritostjo v vseh enotah knjižnic. Krepitev digitalizacije vključuje širitev brezgotovinskega plačevanja, popolno računalniško podporo izposoje ter uvedbo knjigomatov in RFID na vseh knjižničnih območjih za enakopraven dostop.

Raziskave neuresničenih ciljev iz Strateških usmeritev (Čelik idr., 2019) vključujejo mobilne storitve, aplikacije in prilagojenost spletnih strani mobilnim napravam. Spodbujati je treba uporabo oblačnih storitev za učinkovitejše delo in sodelovanje ter omogočiti dostop do novih tehnologij (3D tiskalniki, podpisne tablice) za razvoj storitev in digitalne pismenosti uporabnikov. Ti ukrepi zagotavljajo kontinuiran razvoj IKT v skladu z ugotovitvami ankete in potrebami splošnih knjižnic.

ZAKLJUČEK

Analiza stanja IKT v slovenskih splošnih knjižnicah razkriva pomemben napredek v zadnjih letih, a hkrati jasno izpostavlja ključne izzive, ki zahtevajo ciljno ukrepanje. Knjižnice so dosegle rast avtomatizacije s 83 na 102 knjigomatov (2021–2024), uvedbo RFID v 36 % enot, 72 % uporablja storitve v oblaku, 70 % nudi individualno pomoč uporabnikom pri IKT, Wi-Fi pa je zdaj na voljo povsod. Vendar 77 % knjižnic še uporablja Windows 10 ali starejše sisteme, 59 % kadra se udeležuje izobraževanj o digitalni pismenosti z vrzeli pri kibernetiki varnosti (le 3 izobraževanja 2019–2024) in AI, le 16 % ima varnostno politiko, financiranje MK pa je omejeno na 60.000–100.000 EUR letno za ozek nabor opreme. Na področju človeških virov 73 % knjižnic poroča o pomanjkanju IKT kadra (skupno 25 EPZ), z odvisnostjo od zunanjih izvajalcev v 59 % primerov.

Potrebna je nacionalna analiza digitalnih kompetenc po vzoru DigComp za zaposlene, strukturirana izobraževanja o varnosti in AI ter razširitev tečajev za uporabnike. Urejeno sistemsko financiranje bi zagotovilo obnovo računalnikov (max. 5 let), prehod na aktualne operacijske sisteme (Windows 11), optično infrastrukturo in RFID/knjigomate na vseh območjih. Na področju človeških virov bi bilo potrebno v prvem koraku uporabiti Model izračuna IKT zaposlenih iz Strateških usmeritev in spodbujati zaposlovanje ali izobraževanje ter preveriti možnost vzpostavitve deljenega strokovnega zaledja za manjše knjižnice prek regionalnih mrež (IZUM, Arnes). Podpora vključuje enotno varnostno politiko in stresne teste.

VIRI IN LITERATURA

Čelik, M., Petek, J., Sirk, I., & Videc, A. (2019). *Strateške usmeritve na področju IKT v splošnih knjižnicah za obdobje 2019–2028* (1. izd.). Narodna in univerzitetna knjižnica. https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2019/ook_strat.pdf

International Federation of Library Associations and Institutions. (2017). *IFLA statement on digital literacy*. https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/faife/statements/ifla_digital_literacy_statement.pdf

Katić, M., Pikić Jugović, A. in Holcer, D. (2024). Samoprocjena razine digitalnih kompetencija i korištenje digitalnih tehnologija među narodnim knjižničarima u Hrvatskoj. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 67(3), 1–23. https://www.researchgate.net/publication/387074687_Samoprocjena_razine_digitalnih_kompetencija_i_koristenje_digitalnih_tehnologija_medu_narodnim_knjiznicarima_u_Hrvatskoj

Kerrigan, P., McGuinness, C., Fulton, C., Siapera, E., Carrie, D., & Pope, P. (2023). Designing a media literacy training programme for public library staff in Ireland: Preliminary results and observations of a university–public library collaboration. *Public Library Quarterly*, 42(2), 168–189. <https://doi.org/10.1080/01616846.2022.2062200>

Klemen, A. (2024). Poročilo o predstavitev Elisabet Rundqvist v Mestni knjižnici Ljubljana – 4. del. *Knjižničarske novice*. <https://knjiznarske-novice.si/porocilo-o-predstavitvah-elisabet-rundqvist-v-mestni-knjiznici-ljubljana-4-del/>

Mestna knjižnica Ljubljana. (2019–2024). *Katalog izobraževanj*. <https://www.mklj.si/ucni-center/>

Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. (b. d.). *Neposredni poziv k predložitvi predlogov za sofinanciranje nakupa računalniške opreme v splošnih knjižnicah iz državnega proračuna za leta 2019–2025*.

Narodna in univerzitetna knjižnica. (2019–2024). *Program izobraževanja Narodna in univerzitetna knjižnica*. <https://iris.nuk.uni-lj.si/sl/izobrazevanje-knjiznicarjev/prijave-na-tecaje/>

Sirk, I. in Rogina, A. (2024a). *Krovna informacijska varnostna politika splošne knjižnice*. Mariborska knjižnica. https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2024/12/Krovna_inf_varnostna_politika_20241210.pdf

Sirk, I. in Rogina, A. (2024b). *Organizacija upravljanja informacijske varnosti v splošni knjižnici*. Mariborska knjižnica. https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2024/12/Organizacija_upravljanja_informacijske_varnosti_20241210.pdf

Statistični podatki o knjižnicah. (2025). *Narodna in univerzitetna knjižnica, BibSiSt online*. <https://bibsist.si/Podatki-za-raziskovalce.html>

Videc, A. (2023). *Informacijsko-komunikacijska oprema (IKT) po območjih osrednjih območnih knjižnic: Poročilo o popisu za leto 2021*.

Višina sredstev za sofinanciranje nakupa računalniške opreme v splošnih knjižnicah v obdobju od 2019 do 2024 [Neobjavljeno gradivo]. (11. 8. 2025). Ministrstvo za kulturo RS.

Vozel, P. (2024). *Digitalne kompetence zaposlenih v splošni knjižnici: primer Mestne knjižnice Ljubljana* [Pisna naloga za bibliotekarski izpit]. Mestna knjižnica Ljubljana. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-M3EE67UK>